P. P. PANAITESCU

CUM AU AJUNS BUCUREŞTII CAPITALA ŢĂRII ?

EXTRAS DIN « REVISTA FUNDAŢIILOR REGALE »
Nr. 8, AUGUST 1938

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ, BUCUREŞTI 1938

CUM AU AJUNS BUCUREŞTII CAPITALA ŢĂRII?

Cum se naşte o capitală. Bucureştii, fosta capitală a principatului Ţării Româneşti, care a devenit prin Unirea dela 1859, apoi prin Unirea cea mare, capitala întregii Românii, este centrul cel mai populat al ţării şi aceasta nu numai ca o creaţiune artificială a centralizării politicie, ci şi din motive economice. Dacă acest oraş nu este în centrul geografic al ţării, rămâne însă în centrul economic, aproape de valea Prahovei, cu izvoarele de petrol şi de câmpia Dunării, cu cerealele, nu departe de acest fluviu, arteră comercială de transport, esenţială pentru noi. De aceea, oraşul acesta este cel mai populat şi, pe lângă aceasta, cel mai românesc dintre marile oraşe ale ţării. Proiectul, mult discutat în timpul din urmă, de a se schimba capitala ţării ar fi în aceste condiţiuini nefiresc. O capitală nu se mută, nu trebue mutată, printr'o hotărîre administrativă, înainte ca să se ţie seamă de complexul de influenţe economice şi demografice, care fac să se adune într'un anume loc populaţia mai numeroasă, atrăgând după dânsa şi autoritatea centrală.

Capitalele, de obicei, sunt alese din motive economice, în primul rând, sau strategice, acolo unde se încrucişează drumurile de negoţ, unde e centrul regiunilor de producţie şi se adună în chip natural populaţia, sau în centre bine apărate, de unde se poate supraveghia ţara. Astfel, Parisul este un nod de comunicaţii fluviale, aşezat spre centrul bogăţiilor naturale ale Galiei (agricultură şi vii), Belgradul este un punct strategic, pe o înălţime ce domină vărsarea Savei în Dunăre, dar, în acelaşi timp, un centru al comunicaţiilor fluviale, aşezat în apropiere de regiunea minieră

dela Avala, exploatată încă din Evul Mediu. In sfârşit, se ştie că Petersburgul a fost clădit de Petre cel Mare pe Neva, pentrucă era « o fereastră spre Occident », cu ieşirea spre Marea Baltică.

Sunt şi capitale nefireşti, care datează însă din epoca politică raţionalistă contemporană. Washington, capitala Statelor-Unite, este o creaţie artificială, un oraş de importanţă secundară faţă de New-York sau Chicago; dar nu trebue să uităm că Statele-Unite sunt un stat federativ, în care viaţa provincială joacă un rol politic precumpănitor şi autoritatea centrală e de mai mică importanţă. De asemenea, Roma a fost aleasă, dela 1870, drept capitală a noului regat al Italiei, din cauza amintirilor istorice, deşi oraşele din regiunile bogate agricole şi industriale din Nord, în special Milanul, erau mai potrivite. Abia în zilele noastre, cu orientarea mediteraneană a Italiei şi cu expansiunea ei colonială, centrul de greutate al peninsulei s'a mutat din Nord spre Sud şi Roma a devenit cel mai important oraş al Italiei.

Capitala noastră a fost, aşa dar, moştenită dela statul mai mic Ţara Românească, care a intrat în compunerea României de azi. Se pune întrebarea: de ce au ajuns Bucureştii capitala Ţării Româneşti, într'o vreme în care bogăţiile petrolifere nu erau încă exploatate şi Dunărea nu avea aceeaşi importanţă pentru comerţul internaţional? Intrebarea este legitimă, şi istoria, care nu este o simplă înşirare de anecdote, ci poate lămuri prin trecut cauzele care au adus la stările de azi, poate răspunde. Schimbarea capitalelor Ţării Româneşti, Curtea-de-Argeş, Câmpu-Lung, Târgovişte, Bucureşti, arată oscilări importante şi trebue să aflăm care a fost, în cele din urmă, necesitatea organică a Statului nostru, pentru ca aici, şi nu în altă parte, să străjuiască peste ţară scaunul domniei.

Vechile capitale ale Ţării Româneşti. Trebue să spunem mai întâi că erau în Evul-Mediu, în Europa, regiuni fără capitale. Stăpânitorul se muta dela un loc la altul cu dregătorii săi, după nevoi, împărţind dreptatea şi luând măsuri într'un loc, plecând apoi mai departe, într'o călătorie continuă. Existenţa unei capitale înseamnă maturitate politică: o organizaţie administrativă centrală, bine alcătuită, cu organe locale, în legătură cu centrul, şi de asemenea, organizaţii judecătoreşti de încredere, cu o instanţă supremă, care nu se mută dela un loc la altul.

Am avut noi Românii această maturitate, această organizaţie înaintată în scara societăţilor omeneşti, sau au fost vechile noastre principate stătuleţe patriarhale, în care domnii trebuiau să-şi vadă mereu oblăduiţii, cutreerând prin toată ţara, ca să-i ţie în supunere?

Din cercetarea hrisoavelor, acte de proprietate date de domnii noştri, se vede că, din când în când, ei se deplasau cu dregătorii în anume oraşe, unde erau «curţi domneşti», în Moldova, dela Suceava şi Iaşi la Piatra, Vaslui, Bârlad, în Ţara Românească, dela Târgovişte şi Bucureşti la Gherghiţa şi Râmnicul-Vâlcea. Aceste deplasări au făcut pe unii istorici să conchidă că noi n'am avut capitale stabile, că domnii noştri, întocmai ca regii patriarhali, se mutau din loc în loc. Nu s'a observat însă că dintre curţile domneşti, una singură era adevăratul «scaun» al domniei, că deplasările domnului erau fireşti, dar de scurtă durată, de obicei la anume perioade ale anului. Noi am avut concepţia unei *capitale* din cele mai vechi timpuri.

In adevăr, la sfârşitul hrisoavelor domneşti, atunci când aceste hrisoave erau date în capitală, încă din veacul al XIV-lea găsim menţiunea «*cetatea de scaun*», termen însoţit câteodată şi de adjective: «*în minunata şi strălucita cetate de scaun*».

Aceste menţiuni lipseau totdeauna, când domnul dădea un act din Piteşti, Gherghiţa sau Râmnic. Era deci o capitală a ţării, care rămânea centrul Statului, fără legătură cu deplasările personale ale domnului, ceea ce indică, încă dela începuturile noastre, o viaţă de stat aşezată şi bine orînduită, o treaptă mai înaltă a organizaţiei politice.

Cea mai veche capitală a Ţării Româneşti a fost la Argeş (Curtea de-Argeş, cum i s'a zis mai târziu); acolo a stat Basarab Intemeietorul, într'acolo, spre «castrum Argis» zice cronica ungurească, l-a urmărit oastea regelui Carol Robert şi desigur şi înaintaşii lui Basarab, de pe la 1250 (Seneslav şi Tihomir), tot acolo au stat. Era, la început, centrul unui mic voievodat, care nu cuprindea decât o parte a ţării de sub munţi, judeţele Argeş şi Muscel, şi care a devenit mai târziu capitala întregii ţări, dela Severin la Brăila, dela munte la Dunăre. Când regele ungur Carol Robert a ars Argeşul la 1330, deşi a fost apoi cumplit bătut de oştile româneşti, vechea capitală nu s'a mai putut ridica, şi

Basarab, învingătorul mândrului rege, a mutat scaunul domniei la Câmpu-Lung, lângă pasul Branului, pe drumul negustorilor sași din Brașov.

La Câmpu-Lung a murit Basarab și fiul său Alexandru, al cărui mormânt, acoperit cu o frumoasă piatră săpată cu litere slavone, se află acolo în biserica zisă a lui Negru-Vodă. Abia al treilea domn al Țării Românești, Vladislav, se mută din nou la Argeș, în vechea capitală reclădită. Tot la Argeș au stat și urmașii lui, până la Mircea cel Bătrân. Cele mai multe din actele marelui Mircea sunt date din Argeș, reședința lui.

Argeșul era însă excentric, un drum cotit și greu ducea de acolo prin Țara Loviștei spre Olt și apoi spre Sibiu. Dar acest drum nu era o cale de comerț principală pentru țară; comerțul cu Brașovul și la Dunăre erau mai importante ca acel cu Sibiul. De aceea, Argeșul a fost părăsit de Domnie și zidurile vechi ale bisericilor și ale curților bolovănite au rămas pustii și pline de amintiri.

Noua capitală a fost așezată la Târgoviște, lângă Ialomița, târg mare și bogat, cu mulți negustori, pe drumul de negoț ce ducea pe calea acestui râu, dela pasul Branului, la bălțile Dunării bogate în pește. Istoriografia noastră nu cunoștea până acum împrejurările acestei schimbări de capitală. Cel dintâi act dat de un domn muntean în scaunul dela Târgoviște este din 22 Iunie 1418, dela Mihai-Vodă, fiul și urmașul lui Mircea-cel-Bătrân. Cum marele domn murise abia de câteva luni la această dată și nu știm unde a stat în ultimii ani ai domniei, suntem în drept să bănuim că Mircea a fost acela care a mutat capitala dela Argeș la Târgoviște, un act de chibzuială politică, ce se potrivește cu înțelepciunea lui cunoscută. Târgoviște înseamnă « *loc de târg* », precum *seliște* înseamnă « loc de sat ». Acest nume îl mai poartă și alte două orașe ale Slavilor de Sud, Târgoviște în Bulgaria, lângă Șumla, și Târgoviște în Jugoslavia, vechiul nume al Novi-Pazarului, capitala sangiacatului cu același nume *(pazar, bazar* este traducerea turcească a cuvântului *târg).*

Mutarea capitalei la București. La Târgoviște a rămas capitala o jumătate de veac și apoi s'a mutat la București. Nici mutarea capitalei la București, chiar din punct de vedere cronologic, nu este un fapt lămurit în istoriografia noastră. De obicei, istoricii

socotesc că domnul care a mutat capitala ţării pe malurile fericite ale Dâmboviţei a fost Radu-cel-Frumos, supus al Turcilor şi luptător împotriva domnului Moldovei, Ştefan-cel-Mare. Cercetând vechile hrisoave slavone ale domnilor munteni din aceste vremi, am aflat însă că pe nedrept i se atribue frumosului Radu titlul de părinte al capitalei noastre, ci adevăratul părinte nu este altul decât cruntul făcător de dreptate Vlad Ţepeş. Cel dintâi act domnesc cunoscut în istorie, datat din scaunul ţării, Bucureşti, este dela Vlad Ţepeş, din 20 Septemvrie 1459, după care urmează altul din 10 Februarie 1461, dat din acelaşi oraş (ambele inedite). « Şi am scris eu, Costandin, după spusa domnului », scrie strămoşul cel mai depărtat al funcţionarilor capitalei noastre [1]).

Atunci se clădeşte şi cetatea Bucureştilor sau a Dâmboviţei, « cetatea nouă », « noua cetate de scaun », scrie Basarab vodă cel Tânăr, la 1480.

Cetatea care cuprindea curtea domnească şi unele din dealurile de pe Dâmboviţa s'a dărâmat la sfârşitul veacului al XVI-lea. Un cronicar sas (Ostermayer) aminteşte că, la 1545, Mircea Ciobanul, temându-se să fie atacat pe neaşteptate de boieri, ce se răsculaseră împotriva lui, « a poruncit să fie înconjuraţi Bucureştii cu pari mari de stejar ». Era poate o incintă lărgită a vechii cetăţi care înconjura curtea şi care trebue să fi fost de piatră sau de cărămidă.

In aceste vremuri turburi, reşedinţa domnească a oscilat între Bucureşti şi Târgovişte, după vremi şi împrejurări economice sau politice, unii domni întorcându-se din nou pentru scurt timp în vechea reşedinţă. Mihai Viteazul a stat la începutul domniei sale la Bucureşti, el a clădit pe Dâmboviţa podul care în secolul al XVII-lea îi poartă numele, dar după ce acest oraş a fost ars de Turcii lui Sinan Paşa, s'a retras cu curtea şi oştenii lui din nou între vechile ziduri domneşti dela Târgovişte, unde era mai aproape de Ardeal şi mai departe de Turci. Abia în veacul

---

[1]) Două acte în limba latină ale lui Vlad Ţepeş (13 Iunie 1458 şi 4 Iunie 1460) sunt date « lângă râul apei Dâmboviţa », de sigur, tot din Bucureşti. (I. Bogdan, *Relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul*, p. 320—321). Cele două acte menţionate mai sus sunt scrise în slavoneşte şi vor apărea în colecţia noastră de documente, sub tipar: *Documentele Ţării Româneşti*, I,

al XVII-lea, Bucureştii devin capitala statornică a ţării. La 1626, Alexandru Vodă Coconul, vorbind într'un hrisov despre întoarcerea sa dela Târgovişte la Bucureşti, spune: « Când am venit domnia mea dela Târgovişte, aici în scaunul domniei mele la Bucureştii, unde au stat şi alţi domni răposaţi, străbunul domniei mele, Alexandru voevod şi răposatul bunic al domniei mele, Mihnea voevod şi răposatul părinte al domniei mele, Io Radul voevod... ». Bucureştii erau acum scaunul consfinţit de tradiţie, Târgoviştea era socotită mai mult ca un fel de loc de exil.

Cauzele ridicării Bucureştilor. Nu vom urmări aici istoria de glorie, poezie şi durere a urbei noastre, ci ne vom întoarce la întrebarea pe care am pus-o la început: De ce au fost aleşi tocmai Bucureştii drept capitală, sau, mai bine zis, de ce s'au adunat în acest loc, pe malurile Dâmboviţei, lume multă, negustori, oşteni, ţărani, încât acest centru a atras atenţia domniei ca reşedinţă?

Unii istorici, amintindu-şi de vechea poveste a descălecării de peste munţi, au spus că poporul cel des s'a coborît pe încetul dela munte spre Dunăre şi acest mers al populaţiei e însemnat cu mutarea treptată a capitalelor spre Sud: Argeş, Târgovişte, Bucureşti. Geograful german Traugot Tamm a emis această părere, văzând în ea o dovadă a continuităţii Românilor în Dacia, refugiaţi în timpul năvălirilor barbare în părţile muntoase. Dar azi nu mai admitem această coborîre a poporului întreg dela munţi; noi Românii n'am fugit din calea barbarilor, n'am lăsat duşmanilor pământul, am fost aici şi am rămas. Acesta este punctul de vedere solid al istoriografiei noastre de azi.

S'au căutat şi alte explicaţii ale mutării capitalei. Alţi istorici au spus că suzeranitatea turcească a impus domnilor noştri să-şi aleagă o reşedinţă mai aproape de ţara padişahului şi în locul Argeşului şi a Târgoviştei, aşezate mai aproape de Ţara Ungurească, au fost siliţi să se aşeze la Bucureşti, lângă Dunăre, sub ochii Turcilor.

In această părere este o parte de dreptate, dar în realitate nu poate fi vorba de o cauză politică; Turcii nu s'au amestecat în trebile interne ale domniei.

Dacă am admite pe Radu cel Frumos, domn adus de Turci şi supus al lor, ca autor al acestui act, am fi înclinaţi să primim această părere drept bună. Dar am văzut mai sus că nu este aşa;

tocmai Vlad Ţepeş, cel mai înverşunat duşman al Turcului, a mutat capitala ţării către sfârşitul domniei lui, adică atunci când încetase relaţiile cu păgânii.

Locul unde sunt aşezaţi Bucureştii este o veche aşezare omenească; s'a dovedit că în aceste părţi, pe malurile lacurilor din jurul oraşului nostru, au fost numeroase localităţi preistorice. Erau locuri prielnice pentru viaţa omenească şi ferite de năvălirile prădalnice ale duşmanilor.

In vechime, pe toată întinderea şesului muntean, până la marginile stepei Bărăganului, se afla o mare pădure, întreruptă pe alocuri de luminişuri şi de luncile râurilor. Dela această pădure, din care au rămas azi numai întinderi relativ mici, în special înspre Nord şi Nord-Est de Bucureşti (pădurea Snagovului, de pildă), au rămas numirile Teleormanului (pădure nebună), a Vlăsiei, care nu este altceva decât codrul Valahiei, adică al României prin excelenţă. Codrul se întindea aproape neîntrerupt dela Olt până la Dâmboviţa (slav: râul stejarilor) şi Argeşul inferior. Rolul acestor codri uriaşi, azi culcaţi în mare parte la pământ, a fost foarte însemnat în trecutul nostru. Codrul, care a dăinuit întreg până târziu în veacurile al XVI-lea şi al XVII-lea şi nu numai munţii, a fost un loc de apărare împotriva barbarilor din Evul-Mediu. Era, cu luminişurile sale şi cu luncile râurilor, un rezervor de populaţie românească.

Şi în istoria altor ţări, a Rusiei de pildă, codrii cu luminişuri au jucat un rol de apărare şi conservare a naţiunii în vremea marilor năvălitori. Moscova este aşezată într'o astfel de regiune, şi decăderea Rusiei de Sud, « a stepelor », cu capitala la Kiev, înlocuirea ei cu Rusia codrilor dela Moscova, după năvălirea Tătarilor, este un fenomen bine studiat în istoria Rusiei, datorit mutării populaţiei spre aceste regiuni mai ferite.

Pe linia ce despărţea odinioară regiunea codrilor mari din şesul dunărean de stepa deschisă popoarelor nomade (Bărăganul) se află oraşul Bucureşti. Această aşezare, chiar pe marginea pădurii, este deosebit de favorabilă pentru schimbul care se făcea între produsele regiunii pădurilor şi aceea a câmpiilor.

La mijlocul acestei linii, ce coboară dela munţi spre Dunăre, este o regiune de bălţi bogate, Snagovul, Căldăruşanii şi altele. In aceste părţi se ridicaseră din primele vremuri ale principatului

muntean o serie de mănăstiri: Snagovul, pe o insulă a lacului, mănăstire pomenită încă din vremea lui Mircea cel Bătrân, Bolintinul pe Argeș, numit în vechile hrisoave « mănăstirea Bolintinul din Pădurea cea Mare », întemeiată de un logofăt al aceluiași domn, Strugalea, mai la Sud, aproape de Giurgiu, pomenită tot sub Mircea, azi dispărută. Aceste mănăstiri, pe lângă rolul lor religios, aveau și un rol comercial important; moșii întinse erau stăpânite de călugări, dăruite de domnii și boierii evlavioși.

In jurul lor și în legătură cu ele, trăia o lume de negustori, cărăuși, vătășei de moșii. Produsele moșiilor mănăstirești erau vândute pe bani buni și aceste moșii se întindeau adesea în județe depărtate de mănăstirea proprietară.

Astfel mănăstirile din Oltenia, Cozia în special, aveau în stăpânire bălțile bogate cu pește dela Dunăre, la vărsarea Ialomiței. Șirurile nesfârșite de căruțe încărcate cu pește sărat străbăteau țara dela un capăt la celălalt și treceau și peste graniță, în special în Ardeal. Era firesc deci ca în acest centru important comercial, între mănăstirile bogate, să se ridice pe Dâmbovița un loc de popas și de târg, Bucureștii.

Organizarea vechilor târguri. Trebue să lămurim acum, pe scurt, ce erau târgurile vechi. Un târg sau un oraș se deosebea de un sat prin aceea că era o așezare de negustori și meseriași în jurul unui bâlci sau iarmaroc. Dreptul de a ține târg de vite sau de alte produse era un privilegiu, pe care-l putea da numai domnul și, de obicei, nu-l dedea decât așezărilor care erau proprietatea domniei. Cu alte cuvinte, oraș se putea numi o așezare omenească cu privilegiu domnesc de târg și care era de cele mai multe ori proprietate domnească, cu toate casele și moșia târgului dimprejur. Și Bucureștii au fost proprietatea domniei, locuitorii puteau avea case și parte la moșia târgului, în schimbul unei dări speciale, pe care o plăteau domnului. In jurul Bucureștilor era o moșie domnească, folosită de târgoveți, cuprinzând în veacul al XVIII-lea 12 sate. De această moșie domnul putea dispune și putea face danii dintr'însa. Astfel Șerban Cantacuzino dăruește la 1683 fratelui său Mihai, « ca să-i fie lui dar și milă dela domnia mea, stânjeni 250 de moșie, care au fost domnească și se începe lungul ei din capul orașului Bucureștilor despre Târgul de Afară

și merge prin tufele orașului, până ce dă capul moșiei în matca Colentinei, carea să și hotărăște din sus cu moșia mănăstirii Căldărușanilor și din jos cu moșia mănăstirii lui Mărcuță... Este plină dă tufe și dă mărăcini și nu este nici de o hrană, nici aduce un venit domniei.» (Condica Fundenii Doamnei, la Creditul Rural).

Capitala, ca și alte târguri ale țării, era deci moșia domniei. Avea o organizare municipală autonomă după chipul comunelor din Apus, cu un consiliu ales de târgoveți, în frunte cu un județ și cu 12 pârgari (bürger), dar și cu pârcălabul, reprezentantul domniei.

Târgul avea și drept de a lua vamă, care era a domnului, o vamă mică pentru trecerea căruțelor cu marfă și o vamă mare pentru desfacerea produselor în târg. De altfel, conform privilegiilor domnești din veacul al XV-lea, căruțelor încărcate ale mănăstirilor nu li se putea lua vamă, « nici de pârcălabii de orașe, unde sunt târguri, nici de vornici ». Aceste vămi la târguri s'au numit mai târziu accize, spre a le deosebi de vămile dela granițe, și erau mult mai importante decât cele dela marginea țării, la pasurile munților sau la vadurile Dunării. Ele erau o adevărată bogăție pentru visteria domnească.

Așa dar, pentru ca un oraș să fie înfloritor, trebuia să fie la mijlocul unui drum comercial, punct de trecere și în același timp de desfacere a mărfurilor în iarmaroc. Un astfel de centru, dacă era proprietatea domniei, avea privilegiul de bâlci și de organizare autonomă. Situația înfloritoare era condiționată de așezarea la mijloc între centre de producție diferită sau de drumuri de comerț, ca să poată veni negustorii din ținuturi deosebite, să cumpere și să vândă.

Bucureștii și comerțul sud-dunărean. Multă vreme Târgoviștea a împlinit aceste condițiuni. Era la mijloc pe drumul Ialomiței, artera cea mai însemnată a comerțului muntean în veacurile al XIV-lea și al XV-lea, care unea Brașovul, centru important al comerțului săsesc cu Orientul, prin pasul Branului, cel mai umblat pas al Carpaților noștri pe atunci, cu Dunărea, la Târgul de Floci, care era târgul lânii mocanilor, la gura Ialomiții, azi dispărut, și mai la Nord, cu Brăila, unde veneau corăbiile de pe mare.

Pe ce drum de comerţ era aşezat târgul Bucureştilor? Era mai întâi un drum bătătorit, care purta în documente numele de «Drumul Slatinei», pentru popasul dela Olt, drum ce trecea de-a-curmezişul ţării, din Oltenia spre balta Dunării. Era mai mult, cum am spus, un drum al carelor cu peşte şi în genere al mărfurilor mănăstirilor. Un târg domnesc, aşezat pe acest drum, trebue să fi atras negustori mulţi şi să fi făcut afaceri mănoase.

Dar aceasta nu era de ajuns ca să se ridice Bucureştii deasupra Târgoviştei, oraşul bogat pe drumul mare al negoţului extern, pe lângă care Bucureştii apăreau până în secolul al XVI-lea ca un centru secundar, pe o linie laterală. Târgoviştenii aveau încă din vremea lui Dan II (1423—1431) privilegii domneşti speciale pentru negoţul lor, cu obligaţia negustorilor străini de a se opri în târgul lor.

Ei întreţineau legături strânse cu Saşii din Braşov, aveau case de negustori raguzani dela Adriatica şi alţi occidentali, grupaţi în jurul vechii biserici catolice.

Ceea ce a produs căderea Târgoviştei şi înlocuirea ei cu Bucureştii a fost însă decăderea comerţului săsesc în principate şi suzeranitatea turcească. Oraşele săseşti din Ardeal au fost bogate, cât timp puteau face schimb între produsele Apusului, în special cele ale oraşelor hanseatice din Germania, şi cele din Orient, aduse de Veneţieni şi Genovezi pe mare. Când acest comerţ a încetat, când au decăzut, în veacul al XV-lea, şi oraşele hanseatice, cât şi vestitele republici din Italia, când marile descoperiri geografice, călătoriile în jurul Africei şi în America au atras spre alte meleaguri pe negustori şi capitalişti, şi aceste colonii înaintate ale Germanilor din Ardeal au decăzut.

De altă parte, suzeranitatea turcească lega strâns, nu numai politiceşte, ci şi economiceşte Ţara Românească de Imperiul Otoman. Principalele produse de atunci ale ţării, vitele, peştele grânele şi lemnele, încep să fie cumpărate în mare parte de Turci pentru aprovizionarea oastei, capitalei şi provinciilor întinsului lor imperiu. Prin aceste cumpărături, care fac din ţările noastre grânarul imperiului padişahului, se aduce desigur bănet în ţară, nu aşa de mult ca prin marele comerţ italian şi săsesc din Evul-Mediu, căci Turcii plătesc prost, dar totuşi acest negoţ devine principalul izvor de bogăţie adusă din afară, un stâlp al vieţii

economice a ţării, într'o perioadă când această viaţă era, ce e drept, în decădere. Negustorii care se ocupau cu acest negoţ erau, în veacul al XVI-lea, în special Greci, care luaseră în mână întreaga viaţă comercială a Imperiului Otoman. Astfel se explică, nu prin fuga lor la căderea Constantinopolului, influenţa grecească şi mulţimea de Greci care vin de atunci şi se aşează în ţara noastră. Comerţul cu imperiul turcesc e aşa de important la sfârşitul veacului al XVI-lea, avea o însemnătate aşa de vitală pentru ţară, încât însuşi Mihai Viteazul e silit, în cursul vestitelor sale lupte cu Turcii, să încheie un moment dat pace cu sultanul, mai mult un armistiţiu, motivând această măsură faţă de împăratul nemţesc, aliatul său, prin aceea că ţara a sărăcit, nemaiputând face comerţ peste Dunăre şi are nevoie de un timp de răgaz, cu reluarea negoţului, spre a se reface. Incepând din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, comerţul nostru este în special sud-dunărean, ţara noastră face parte dintr'un organism economic balcanic, prin direcţia drumurilor, neamurile negustorilor şi felul mărfurilor, iar legăturile cu Occidentul şi centrul Europei slăbesc.

Turcii aveau dincoace de Dunăre, în ţara noastră, câteva cetăţi întărite, care erau locuri de pază şi de trecere ale oştirii, dar şi ale negustorilor. Aceste cetăţi turceşti purtau numele de raiale. Cea mai importantă dintre raiale, din punct de vedere militar şi economic, era Giurgiu, pe unde trecea drumul cel mai scurt spre Constantinopol. Acolo era locul de scurgere a celei mai mari părţi a produselor cumpărate de Turci în ţară, şi pe la 1450 această cetate căzuse definitiv în stăpânirea otomană. Drumul Giurgiului devine principalul drum al comerţului nostru, în locul drumurilor spre Ardeal, treptat rămase pe planul al doilea.

Bucureştii erau popasul principal, târgul cel mai mare pe acest drum al Giurgiului. Intemeiat mai de mult, în legătură cu drumul peştelui şi cu mănăstirile dela marginea pădurii, el capătă, după luarea Giurgiului de către Turci şi după concentrarea comerţului în această direcţie, o importanţă de prim ordin. Câtă vreme drumul Ialomiţei şi comerţul cu Ardealul a fost mai însemnat, Târgoviştea a rămas capitală şi multă vreme importanţa celor două oraşe a stat în cumpănă, ceea ce se vede prin schimbările de reşedinţă. Când negoţul nostru se îndreaptă

hotărît spre Dunăre și cel săsesc decade, crește importanța Bucureștilor, care atrage pe toți negustorii și pe cei doritori de a se îmbogăți, întrece ca populație Târgoviștea și domnul își așează aici scaunul.

Este, așa dar, adevărat că suzeranitatea turcească a făcut să se mute scaunul țării, dar pricina schimbării a fost economică și nu politică.

Importanța strategică. Nu trebue să pierdem însă din vedere nici importanța politică sau, mai bine zis, strategică a așezării Bucureștilor. In șesul muntean mijlociu, mlăștinos și străbătut de râurile Dâmbovița, Argeș și Neajlov, este un punct mai înalt de pază la marginea pădurii. Bucureștii sunt clădiți pe o serie de dealuri înalte. Azi aceste dealuri s'au tocit foarte mult de pe urma lucrărilor edilitare, dar odinioară se ridicau mândre, cu cetățui în vârful lor, mitropolia, mănăstirile Mihai-Vodă, Radu-Vodă, înconjurate cu ziduri. Nu știm pe care din aceste dealuri era vechea Cetate a Dâmboviței din veacul al XV-lea, poate pe locul unde s'a ridicat mai târziu Mitropolia. In orice caz, Bucureștii erau pe un loc mai înalt și mai ferit în șes, la marginea pădurilor, loc unde se puteau aduna locuitori mulți, punct de pază pentru oșteni și de observație spre Dunăre. Acolo, sub apărarea oștenilor, cinstiții negustori puteau să se așeze în jurul bisericilor închinate sfinților de către breslele lor, și aceasta a contribuit la ridicarea orașului și la alegerea lui drept sediu al domniei.

O evoluție naturală a împrejurărilor economice și situația strategică în câmpie au impus alegerea capitalei Țării Românești. Această constatare are o importanță deosebită pentru înțelegerea trecutului nostru în adevărata lui lumină.

Trebue să vedem în istoria noastră mai veche, nu atât elementul personal al reformatorilor, cât evoluția lentă, datorită cauzelor naturale, ce trebuesc cercetate cu atenție. De altă parte, am văzut că existența unei capitale la noi, a unui centru politic, ce urmează centrul de greutate al vieții economice a țării, înseamnă o viață politică organizată pe o treaptă înaintată, și acest fapt își are și el importanța lui.